

WERKPLAATSEN ONDERWIJSONDERZOEK PRIMAIR ONDERWIJS

Tussenrapportage onderzoek jaar 2

Rianne Exalto, Ton Klein, Ditte Lockhorst, Daniëlle Sipkens en Wendy de Geus

Utrecht, november 2018. In opdracht van NRO.

INLEIDING

Voor u ligt de tussenrapportage jaar 2 van het monitoronderzoek naar de werkplaatsen onderwijsonderzoek primair onderwijs. De tussenrapportage jaar 2 is een vervolg op de tussenrapportage jaar 1. Het doel van deze rapportage is om geïnteresseerden te informeren over de ontwikkelingen het afgelopen jaar binnen de drie werkplaatsen Werkplaats Onderwijsonderzoek Amsterdam (WOA), Passend Onderwijs voor Ieder Nieuw Talent (POINT) en Werkplaats Onderwijsonderzoek Utrecht (WOU).

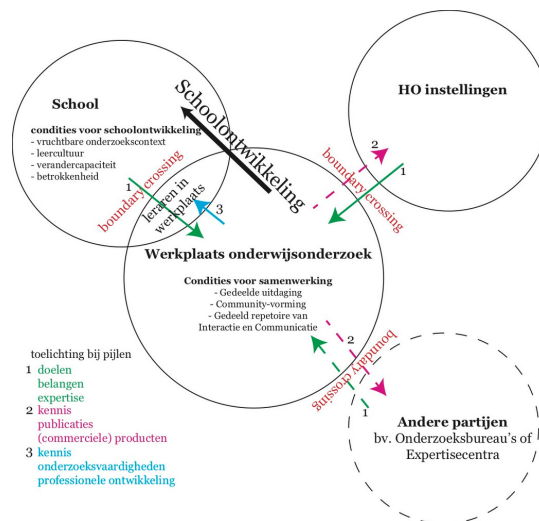
We hebben ervoor gekozen om deze tussenrapportage anders vorm te geven ten opzichte van de eerste tussenrapportage met als doel de lezer een toegankelijke rapportage te bieden met per thema een overzichtelijk beeld van de stand van zaken. Om dit rapport goed te kunnen duiden, raden wij u aan eerst de tussenrapportage jaar 1 te lezen (zie: www.poraad.nl/onderwijsonderzoekpo).

De Pilot Werkplaatsen Onderwijsonderzoek is met een jaar verlengd, tot en met juli 2019. Hierdoor kunnen de drie werkplaatsen nog een jaar verder ontwikkelen met subsidie van het NRO. Het eerste jaar van de pilot stond in het teken van het opzetten van de structuren van de werkplaatsen en de onderzoeken. Gedurende het tweede jaar stond de dataverzameling centraal. Het komende jaar richten de werkplaatsen zich vooral op de kennisdeling en borging. Oberon blijft de werkplaatsen ook gedurende dit derde jaar van de pilot volgen. In het najaar 2019 ronden wij het monitoronderzoek af en volgt ook het eindrapport.

WAT WE TOT NU TOE WETEN

In een notendop beschrijven we de belangrijkste uitkomsten uit de literatuurstudie en de tussenrapportage jaar 1, gevolgd door een korte schets van iedere werkplaats. Mocht u nog niet bekend zijn met de werkplaatsen onderwijsonderzoek primair onderwijs, dan raden we u aan om ook de tussenrapportage jaar 1 en de literatuurstudie te lezen om een goed beeld van de werkplaatsen te krijgen (zie: www.poraad.nl/onderwijsonderzoekpo).

In samenwerking met Oberon heeft de Universiteit Utrecht een literatuurstudie uitgevoerd naar wat er nodig is voor een vruchtbare onderzoekssamenwerking tussen onderwijspraktijk en Hoger Onderwijs (HO). Hier is het volgende theoretisch model uit voort gekomen:

Het theoretisch model is een werkmodel. In de tussenrapportage jaar 1 hebben we gekeken naar factoren die we zien binnen de werkplaatsen die wellicht nog ontbreken in de literatuurstudie en het theoretisch model. In deze rapportage constateerden we dat er drie mogelijke aanvullingen op de literatuurstudie zijn; de rol van de coördinator, de rol van het schoolbestuur en de ontwikkeling binnen HO-instellingen.

Uit de eerste tussenrapportage blijkt dat er drie aspecten zijn die de betrokkenen van de werkplaatsen na het eerste jaar als onmisbaar zien voor een succesvolle werkplaats. Namelijk het faciliteren van de werkplaatsen, de goede onderlinge samenwerking binnen de werkplaats en de rol van de coördinator.

SCHETS VAN DE WERKPLAATSEN

Werkplaats Onderwijsonderzoek Amsterdam (WOA)

WOA is een samenwerkingsverband van drie schoolbesturen en drie HO-instellingen (afdeling Pedagogische en Onderwijswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam, de Faculteit Onderwijs en Opvoeding van de Hogeschool van Amsterdam en het Kohnstamm Instituut).

Binnen WOA werken leerteams, deze bestaan uit leerkrachten van de scholen, een coördinator, een HO-onderzoeker en een student, aan vragen uit de scholen. Het inhoudelijke thema van WOA is 'diversiteit', om aan te sluiten bij de grootstedelijke context van Amsterdam. Het onderzoek richt zich op processen in en om de klas om zo de handelingsbekwaamheid van leerkrachten op het gebied van diversiteit te vergroten.

Passend Onderwijs voor Ieder Nieuw Talent (POINT)

Bij POINT zijn twee schoolbesturen aangesloten. De werkplaats wordt gecoördineerd door twee coördinatoren. Eén van hen is afkomstig van een hoger onderwijsinstelling: Fontys Hogeschool Kind en Educatie (Pabo). De andere coördinator komt vanuit het samenwerkingsverband Plein013. De HO-onderzoekers zijn werkzaam bij Tilburg University (TiU), Universiteit Utrecht, de Pabo en het Centrum voor BegaafdheidsOnderzoek.

Vanuit iedere deelnemende school is er een leerkracht-onderzoeker die onderzoek uitvoert voor de werkplaats. De HO-onderzoekers sluiten hierbij aan en begeleiden de leerkracht-onderzoekers. Daarnaast voeren de HO-onderzoekers twee overkoepelende onderzoeken uit binnen de werkplaats waarvoor alle scholen data verzamelen.

POINT heeft het inhoudelijke thema (hoog)begaafdheid gekozen als onderwerp voor de onderzoeken en de samenwerkingsrelaties van de werkplaats. Het thema is opgedeeld in twee subthema's: signalering van (hoog)begaafdheid en het motiveren van (hoog)begaafde leerlingen. Deze twee subthema's sluiten aan bij de inhoudelijke expertise van de onderzoekers en de interesse van de betrokken leerkrachten. De onderzoeken van de leerkracht-onderzoekers sluiten aan bij één van de twee subthema's.

Werkplaats Onderwijsonderzoek Utrecht (WOU)

WOU wordt uitgevoerd door een stadsbreed consortium van drie Utrechtse schoolbesturen, de Utrechtse hogescholen met een lerarenopleiding voor primair onderwijs (Hogeschool Utrecht, Marnix Academie), Hogeschool voor de Kunsten Utrecht, Universiteit Utrecht en de Universiteit voor Humanistiek. WOU heeft op de basisscholen leergemeenschappen (WOU-teams) ingericht met leerkrachten, docent- en studentonderzoekers. Een sleutelpositie is weggelegd voor de 'brokers': deze personen bewegen zich zowel in de wereld van het onderwijs als van het onderzoek. Elk WOU-team heeft zijn eigen broker.

Het doel van de werkplaats is het leggen van een structurele en duurzame verbinding tussen professionals uit de onderwijspraktijk, hogescholen en universiteiten. Dit doen zij door de onderzoeksvragen vanuit de scholen te laten komen. De werkplaats heeft geen centraal inhoudelijk thema voor de onderzoeken vastgelegd. De onderwijspraktijk is eigenaar van de onderzoeksvraag en mogen qua onderwerp van elkaar verschillen. Deze vragen zijn dan ook divers en variëren van burgerschapsvorming tot bevorderen van intrinsieke motivatie en gespreksvoering met ouders.

ONDERZOEKSOPZET

Voor de tussenrapportage jaar 2 hebben we gebruik gemaakt van de data die we gedurende het schooljaar 2017-2018 hebben verzameld. Deze data komt voort uit de volgende onderzoeksactiviteiten:

- Interviews met betrokkenen bij de werkplaatsen
- Focusgroep met HO-onderzoekers van de werkplaatsen
- Vragenlijsten over de werkplaats en de kennisdeling binnen de school voor leerkracht-onderzoekers (WOA n=13, POINT n=9 en WOU n=12) en collega's van de leerkracht-onderzoekers (WOA n=31, POINT n=93 en WOU n=38). De vragenlijst is voor de eerste keer afgenomen.
- Cultuursurvey, een vragenlijst die verandering in schoolcultuur meet, is afgenomen bij leerkracht-onderzoekers, leerkrachten, ib'ers en schoolleiding op de deelnemende basisscholen. De respons van WOU is in totaal 50, voor POINT 102 en voor WOA 44. De cultuursurvey is voor de tweede keer afgenomen.

LEESWIJZER

De tussenrapportage jaar 2 is opgebouwd uit de volgende thema's: vormgeving van de samenwerking, schoolontwikkeling, kennisdeling, ontwikkeling binnen het HO en borging. Per thema beschrijven we de stand van zaken in de werkplaatsen. De kernwoorden geven we gekleurd weer. Na de beschrijvingen per thema sluiten we af met een conclusie en discussie. De figuren in het rapport worden uitgesplitst als er verschillen tussen de werkplaatsen zijn. Als deze verschillen er niet zijn, dan zijn de werkplaatsen in een figuur samengevoegd.

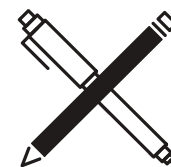
VORMGEVING VAN DE SAMENWERKING

De coördinatoren hebben een centrale rol binnen de werkplaatsen, maar deze rol verschuift. Van organisatorische werkzaamheden en het afstemmen van taken en verwachtingen, zijn de coördinatoren steeds meer bezig met het **verstevigen van het netwerk**. De organisatie staat, nu zijn de werkplaatsen zover om de blik meer naar buiten te richten.

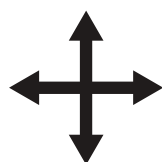

De **rolverdeling bij de bijeenkomsten** is wat veranderd. De inhoud wordt steeds meer door de leerkracht-onderzoekers vormgegeven. De komende periode blijft de structuur bij POINT en WOA hetzelfde. Bij WOU gaat er wel wat veranderen in de structuur. WOU wordt uitgebreid: nieuwe scholen gaan de komende twee jaar deelnemen aan de werkplaats.

Het wordt binnen de werkplaatsen steeds duidelijker dat **de schoolbesturen een belangrijke rol** hebben nu continuïteit en borging steeds belangrijker worden. De rol van schoolbesturen lijkt dan ook een belangrijke aanvulling op de literatuurstudie. Schoolbestuurders motiveren schoolleiding en houden hen betrokken (bijvoorbeeld door de werkplaatsen op de agenda te zetten bij overleggen). Door uit te dragen dat de werkplaatsen belangrijk zijn, zorgen bestuurders er voor dat de schoolleiding binnen de school prioriteit geeft aan de werkplaatsen.

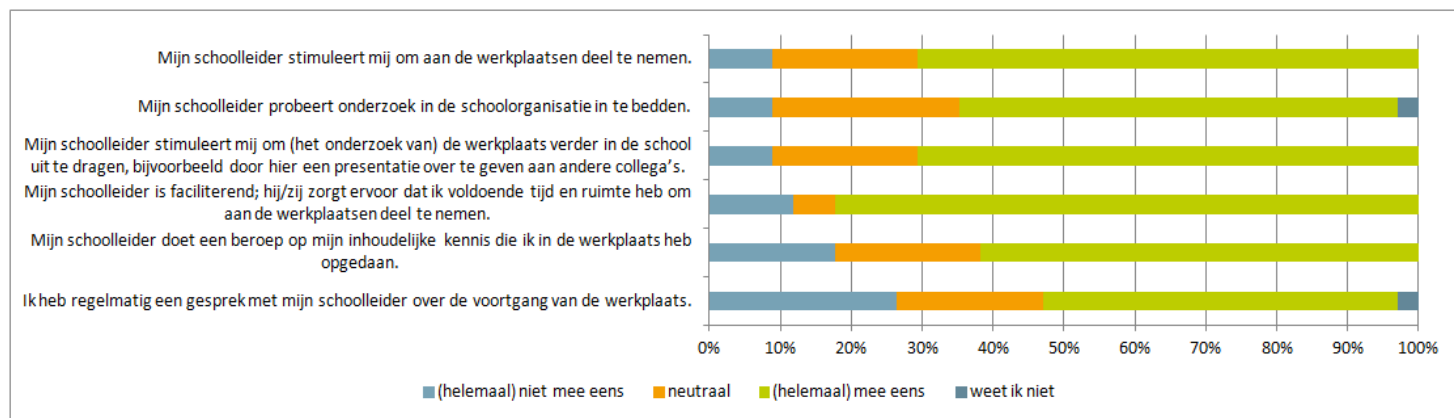

Volgens de schoolbesturen dragen de werkplaatsen bij aan **professionalisering, schoolontwikkeling en aan goed en aantrekkelijk werkgeverschap**. Bijvoorbeeld omdat leerkracht-onderzoekers meer uitdaging ervaren en de kans krijgen om een netwerk op te bouwen.

Over het algemeen lijken **schoolleiders** bezig te zijn om de werkplaats en onderzoek een plek in de school te geven door te faciliteren en stimuleren tot kennisdeling. De stellingen over de rol van de schoolleiding zijn in het voorjaar 2018 voor het eerst aan leerkracht-onderzoekers voorgelegd. We kunnen de resultaten daarom niet vergelijken met eerdere meetmomenten. Er zijn geen grote verschillen tussen de drie werkplaatsen. Respondenten noemen dat zij wel verschillen zien tussen de scholen binnen hun werkplaats in de manier waarop de schoolleider zijn of haar rol invult.

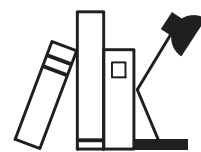
Figuur 1. Stellingen over de schoolleider. (leerkracht-onderzoekers: n = 34)

De cultuursurvey is in het voorjaar 2018 voor de tweede keer afgenomen. We zien bij alle drie de werkplaatsen dat leerkrachten een positieve trend ervaren in de mate waarin de schoolleiders een onderzoekende houding hebben en vorm geven aan leiderschap.

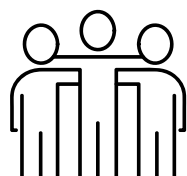
SCHOOLONTWIKKELING

De werkplaatsen dragen bij aan de **professionalisering van de leerkracht-onderzoekers**. Betrokkenen zien de werkplaats als een goed middel om in te zetten voor professionalisering. "Het is meer een soort organische professionalisering zonder dat je scholing biedt".

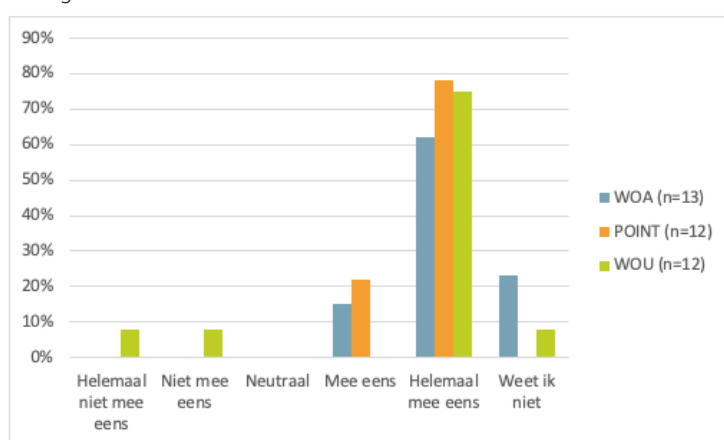

Leerkracht onderzoekers doen meer kennis op, wisselen kennis uit met andere scholen, doen ervaring op in het uitvoeren van onderzoek en bouwen een netwerk op. Een aantal leerkracht-onderzoekers noemt dat de werkplaats hun werk uitdagender maakt en dat zij meer werkplezier ervaren.

De meeste leerkracht-onderzoekers ervaren een **gelijkwaardige samenwerkingsrelatie** met de HO-onderzoeker. In de interviews geven respondenten aan dat de samenwerkingsrelaties binnen de werkplaatsen het afgelopen jaar nog beter zijn geworden.

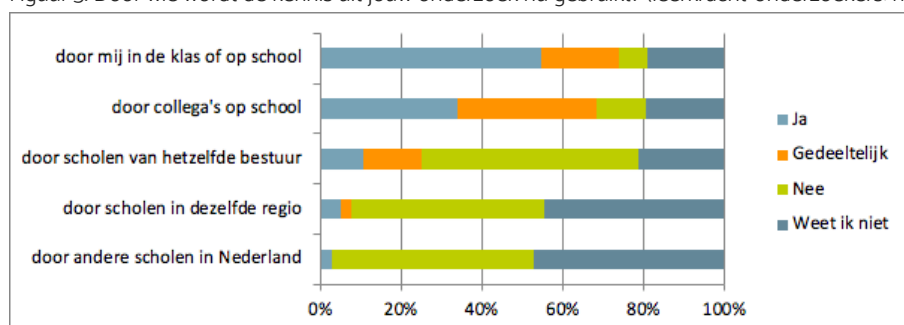
Figuur 2. Ervaar je een gelijkwaardige samenwerkingsrelatie met de HO-onderzoeker? (leerkracht-onderzoekers: n = 37)

Leerkracht-onderzoekers geven aan dat de **opgedane kennis** vooral wordt gebruikt bij hen in de klas en op school. Voor regionale en landelijke kennisdeling wordt er vaker 'weet ik niet' geantwoord. Mogelijk hebben leerkracht-onderzoekers hier beperkt zicht op.

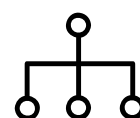
Figuur 3. Door wie wordt de kennis uit jouw onderzoek nu gebruikt? (leerkracht-onderzoekers: n = 34)

Een **lerende cultuur** binnen de school wordt in de literatuur gezien als randvoorwaardelijk voor schoolontwikkeling. Respondenten noemen dat deze cultuur steeds meer ontstaat. Deze cultuurverandering is zichtbaar in de resultaten van de cultuursurvey waarbij we bij de drie werkplaatsen een positieve trend zien ten opzichte van de eerste meting. Bijvoorbeeld In het gebruik van leerlingresultaten om problemen in het onderwijs te identificeren, het toepassen van de schoolvisie in de lespraktijk en feedback geven aan collega's.

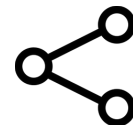

Volgens de HO-onderzoekers zijn alle uitkomsten van de onderzoeken **bruikbaar binnen de eigen school**. De HO-onderzoekers geven aan dat de meeste onderzoeken zo zijn opgeschreven, dat deze ook navolgbaar zijn voor andere scholen.

KENNISDELING

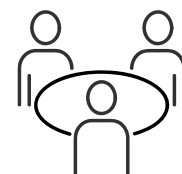
Het komende jaar staat voor de werkplaatsen voor een belangrijk deel in het teken van kennisdeling buiten de werkplaats. De werkplaatsen geven aan dat er veel kennis is om te delen, maar dat zij hier gedurende de eerste twee jaar nog onvoldoende aan toe zijn gekomen omdat er veel tijd en energie is gestoken in het opzetten van de structuur van de werkplaatsen en uitvoeren van het onderzoek.

De afgelopen twee jaar is er kennis gedeeld binnen de werkplaatsen. Zo zijn er bij POINT meerdere bijeenkomsten georganiseerd waar sprekers zijn uitgenodigd om over hoogbegaafdheid te vertellen. Binnen POINT geven alle leerkracht-onderzoekers aan dat zij regelmatig kennis met elkaar uitwisselen, bijvoorbeeld door elkaar artikelen op te sturen of inhoudelijk over het thema te praten op bijeenkomsten met leerkracht-onderzoekers. Bij WOA en WOU geeft ongeveer de helft van de leerkracht-onderzoekers aan dat zij regelmatig kennis uitwisselen met andere leerkracht-onderzoekers. Binnen WOA en POINT worden er 'kennisclips' opgenomen die binnen en buiten de werkplaats worden verspreid om kennis te delen.

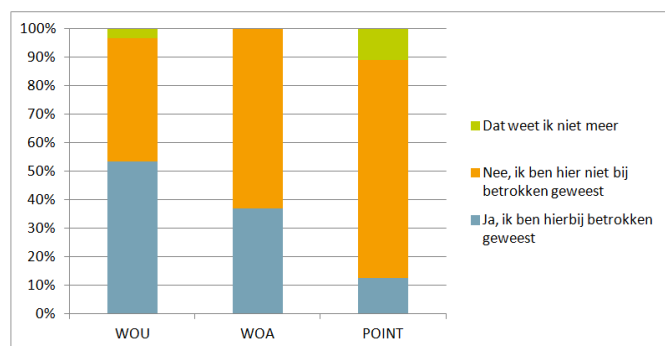

95% van de collega's van leerkracht-onderzoekers weet dat een van hun collega's participeert in de werkplaats. Van deze respondenten weet 79% waar het onderzoek van zijn of haar collega over gaat.

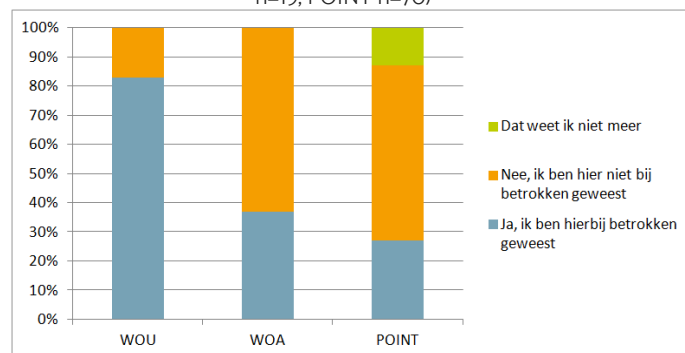

Er is enige sprake van kennisdeling in de school, waarbij er variatie is tussen de werkplaatsen. We zien dat binnen WOU, waar de onderzoeksvraag door de school is opgesteld, de collega's van leerkracht-onderzoekers het vaakst aangeven dat zij betrokken zijn bij het onderzoek van de werkplaats, dat de leerkracht-onderzoeker hier regelmatig over vertelt en dat de uitkomsten voor hen bruikbaar zijn.

Figuur 4. Ben je betrokken geweest bij het opstellen van de onderzoeksvraag voor jouw school voor in de werkplaats? (collega's van leerkracht-onderzoekers: WOU n=30, WOA n=19, POINT n=72)

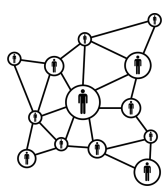

Figuur 5. Ben je betrokken geweest bij de opzet of uitvoering van het onderzoek? (collega's van leerkracht-onderzoekers: WOU n=30, WOA n=19, POINT n=70)

Ook op landelijk niveau heeft er kennisdeling plaatsgevonden, bijvoorbeeld door deelname aan congressen (ORD, NRO-congres) en door informatie te delen via de websites van de werkplaatsen. Het komende jaar hebben de werkplaatsen verschillende plannen voor landelijke kennisdeling.

- Leerkracht-onderzoekers bij POINT hebben een themanummer voor Zorg Primair over hun onderzoek geschreven. De HO-onderzoekers gaan het komende jaar wetenschappelijke publicaties schrijven over de onderzoeken binnen POINT.
- WOA gaat het komende jaar alle literatuur samenvatten en toegankelijke opschrijven voor op de website en eventueel voor de Kennisrotonde.
- WOU ziet dat meerdere onderzoeksvragen van scholen onder hetzelfde thema vallen. Het komende jaar gaan zij kijken of zij deze kennis kunnen bundelen. Ook ontwikkelt WOU een leergang 'onderzoeksvaardigheden' voor leraren.

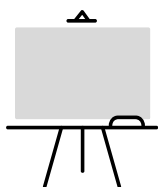
ONTWIKKELING BINNEN HET HOGER ONDERWIJS

Voor HO-instellingen is het interessant om deel te nemen aan de werkplaatsen. **Kennisvalorisatie en de maatschappelijke missie** van HO-instellingen wordt steeds belangrijker. Door middel van de werkplaatsen kunnen de HO-instellingen hier vorm aan geven. En het levert hen ook wat op, bijvoorbeeld contacten en samenwerkingsafspraken voor studenten omtrent stageplaatsen of studieopdrachten.

Een aantal HO-onderzoekers is verbonden aan een **lerarenopleiding**. Door de werkplaatsen kunnen zij een sterkere en duurzamere verbinding leggen tussen scholen en studenten. Daarnaast:

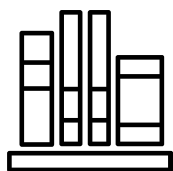
- krijgen opleiders een beter beeld van hoe onderzoek in de onderwijscontext verloopt. Dit helpt opleiders om met studenten mee te lezen en te denken over waar zij tegen aanlopen als zij onderzoek in een school uitvoeren.
- biedt de samenwerking zicht op casussen die opleiders in kunnen zetten binnen hun onderwijs.
- biedt de samenwerking mogelijkheden om leerkracht-onderzoekers te laten presenteren of vertellen op de lerarenopleiding.

Opleiders zien meer mogelijkheden om **studenten in te zetten in de werkplaatsen**. Zo maken studenten kennis met de praktijk, kunnen zij leerkracht-onderzoekers ontlasten, maar kunnen zij ook meewerken aan kennisdeling. Binnen WOA hebben de studenten een structurele rol, daar schrijven masterstudenten hun scriptie binnen de leerteams van de werkplaats. Bij WOU worden ook regelmatig studenten ingezet om deel te nemen aan de werkplaats, maar dit is niet structureel. Ook binnen POINT worden studenten ingezet, bijvoorbeeld om een scriptie te schrijven of om filmpjes te maken.

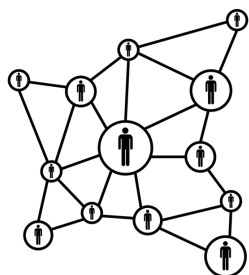
HO-onderzoekers ervaren met name opbrengsten voor hun werkzaamheden als opleider. Voor hun **werkzaamheden als onderzoeker** zijn de opbrengsten vooral gericht op een beter zicht op het onderwijs in de klas en de schoolcontext. Bijvoorbeeld door te ervaren dat wat in de praktijk lijkt te werken, niet altijd overeenkomt met resultaten uit onderzoek (of andersom) of dat leerkrachten problemen in de praktijk herkennen die nog niet zijn onderzocht.

Om onderzoek te integreren in de scholen, is de **toegang tot literatuur** belangrijk volgens HO-onderzoekers. Maar ook als leerkrachten deze toegang hebben, dan kan het voor leerkrachten alsnog lastig zijn om literatuur te lezen en te interpreteren. Een aantal HO-onderzoekers vindt dat zij een rol heeft om leerkrachten hierbij te ondersteunen en om kennis op een toegankelijke wijze de school in te brengen. Bijvoorbeeld door kennisclips te ontwikkelen en initiatieven als de Kennisrotonde op scholen onder de aandacht te brengen.

BORGING

De coördinatoren zijn steeds meer bezig om het **netwerk rondom de werkplaats te verstevigen** met als doel de werkplaatsen te borgen. Zo gaat POINT nauwer samenwerken met de Radboud Universiteit, wil WOU meer aansluiten bij de Utrechtse Onderwijs Agenda en werkt WOA samen met andere Amsterdamse werkplaatsen en de gemeente.

De betrokkenen bij de werkplaatsen zien allemaal de meerwaarde van de werkplaats. Om de werkplaats voort te kunnen zetten, is er wel **financiering** nodig. Voor WOU hebben de schoolbesturen en kennisinstellingen zich geëngageerd aan een jaar verlenging van de werkplaats. Daarmee heeft WOU de zekerheid dat zij tot en met schooljaar 2019-2020 verder kunnen. Deze garantie zorgt ervoor dat er nieuwe scholen mee gaan doen aan de werkplaatsen. Zij gaan de komende twee jaar onderzoek doen naar een onderzoeksvraag op de school.

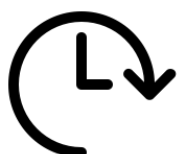

Naast financiering is er volgens de HO-onderzoekers **meer nodig om de werkplaatsen te borgen**. Zo is het volgens de HO-onderzoekers belangrijk dat:

- Scholen kijken hoe onderzoek een serieuzere plek in de school kan krijgen en duidelijk maken hoe onderzoek kan bijdragen aan vraagstukken die leven in de school.
- Onderzoek gezien wordt als een middel om aan schoolontwikkeling te werken en tegelijkertijd personeel te professionaliseren.
- Het schoolbestuur achter de werkplaats staat en dit ook faciliteert.

De keuze om al dan niet een inhoudelijk thema te hanteren, geeft ook sturing aan de **toekomstplannen** van de werkplaatsen. Zo gaat POINT inhoudelijk het thema verder uitdiepen, zet WOA sterk in op kennisdeling rondom diversiteit binnen een uitgebreid kennisknooppunt waar ook andere partners bij aansluiten en wordt WOU breder doordat er nieuwe scholen deel gaan nemen.

De werkplaatsen willen na het derde jaar van de pilot nog niet stoppen. Het komende jaar (of de komende twee jaar) werken zij aan de **borging van de werkplaatsen**, onder andere door financiering te zoeken. Want, zoals de coördinator van POINT aangeeft, ziet iedereen wel de toegevoegde waarde van de werkplaats, maar kan de werkplaats niet voortbestaan zonder financiering.

CONCLUSIES EN DISCUSSIE

Volgens betrokkenen zijn alle drie de werkplaatsen er in geslaagd om de samenwerkingsstructuren neer te zetten, gelijkwaardige samenwerkingsrelaties te creëren en de onderzoeken binnen de scholen af te ronden. De betrokkenen geven aan dat de kennisdeling tot dusver nog beperkt is, hier gaan de werkplaatsen het komende jaar mee aan de slag. Op het moment van dataverzameling waren de leraar-onderzoekers bezig met het afronden van de onderzoeken. Naast kennisdeling gaan de werkplaatsen het komende jaar ook werken aan de borging van de werkplaats.

In de conclusie willen we dieper ingaan op de overeenkomsten en verschillen tussen de werkplaatsen op de drie doelen van de werkplaats: professionalisering, schoolontwikkeling en transfereerbaar onderzoek. Deze doelen en de mate waarin de werkplaatsen aan deze doelen werken hebben wij in de onderstaande tabel verwerkt.

	WOU	WOA	POINT
Professionalisering van leerkracht-onderzoeker	De werkplaatsen dragen bij aan de professionalisering van leerkracht-onderzoekers; zij ontwikkelen onderzoeksvaardigheden en doen inhoudelijke kennis op.		
Professionalisering van schoolleiding	Er is een positieve trend zichtbaar m.b.t. het leiderschap binnen de scholen. Zo ervaren de respondenten dat de schoolleider met hen spreekt over persoonlijke doelen, hen stimuleert uitdagingen aan te gaan en feedback geeft. De respondenten ervaren ook dat schoolleiders vaker een onderzoekende houding laten zien, bijvoorbeeld door leerling resultaten te gebruiken om problemen te identificeren.		
Schoolontwikkeling De mate van betrokkenheid van collega's binnen de school bij het onderzoek van de werkplaats en de kennisdeling binnen de school.	De onderzoeksvraag is opgesteld door de school. In vergelijking met de andere werkplaatsen, zijn de meeste collega's binnen de school op de hoogte van het onderzoek en hebben meegewerkt aan de opzet of de uitvoering.	Binnen WOA is er een breed, inhoudelijk thema. Binnen het thema diversiteit was er voor scholen ruimte om een eigen onderzoeksvraag op te stellen. WOA zit daarmee tussen WOU en POINT in. De betrokkenheid van collega's binnen de school is lager in vergelijking met WOU en hoger in vergelijking met POINT.	POINT heeft gekozen voor een inhoudelijke thema, onderverdeeld in twee subthema's. De scholen konden aansluiten bij één van de subthema's. Bij POINT blijft de kennis veelal nog beperkt tot de leerkracht-onderzoeker. Het risico is dat deze persoon als de expert binnen de school wordt gezien en de kennis zich zo moeizamer verder verspreidt.
Transfereerbaar onderzoek	Het onderzoek binnen de scholen is hoofdzakelijk schoolcontext-georiënteerd omdat de onderzoeksvragen afkomstig zijn uit de scholen.	Er zijn meerdere producten rondom hetzelfde thema, dat maakt het mogelijk om deze kennis te bundelen.	De schoolonderzoeken zijn vooral schoolcontext-georiënteerd. Deze onderzoeken zijn gebundeld in een uitgave van Zorg Primair. Daarnaast zijn er twee school overstijgende onderzoeken. Deze uitkomsten worden verwerkt tot wetenschappelijke publicaties.

De verschillen en overeenkomsten uit de bovenstaande tabel zijn mogelijk te herleiden naar de keuze om al dan niet een inhoudelijk thema te hanteren. WOU heeft geen inhoudelijk thema en richt zich op onderzoeksvragen afkomstig uit de school, waardoor het onderzoek breder gedragen lijkt te worden binnen de school. De onderzoeken zijn vooral georiënteerd op de schoolcontext, de kennisdeling buiten de school lijkt minder te zijn. Binnen POINT is er door het inhoudelijke thema meer sprake van kennisdeling tussen de leerkracht-onderzoekers en is er meer data verzameld voor het overkoepelende onderzoek waarover ook gepubliceerd gaat worden, maar POINT geeft aan dat de kennis zich voorlopig nog weinig lijkt te verspreiden binnen de scholen. WOA heeft wel een inhoudelijk thema, maar minder specifiek dan POINT. In de onderzoeksresultaten zien we ook terug dat WOA een soort middenweg is tussen WOU en POINT. Namelijk doordat er vrijheid is om te werken aan een onderzoeksvraag die uit de school afkomstig is, maar waar er door het hanteren van het thema een koppeling aan andere onderzoeken binnen de werkplaats mogelijk is, onder andere via studentonderzoeken.

Zoals de werkplaatsen aangeven, is de kennisdeling nog beperkt. Het komende jaar wordt het delen van kennis een belangrijk aspect binnen de werkplaatsen. Voor de landelijke kennisdeling speelt de landelijke projectleider een grote rol, hij/zij is de aanjager voor landelijke kennisdeling. Een toekomstig kennisknooppunt kan de verbinding tussen werkplaatsen gaan leggen.

Binnen WOU is de kennisdeling sterk geconcentreerd binnen de school van de leerkracht-onderzoeker en in mindere mate tussen de leerkracht-onderzoekers van de werkplaats. Binnen WOA en POINT is er vooral kennisverspreiding tussen de leerkracht-onderzoekers van de werkplaats en in nog wat mindere mate binnen de school. Er zit wel een nuance verschil tussen WOA en POINT, waarbij de kennis binnen WOA meer in de school wordt verspreid in vergelijking met POINT en er bij POINT nog meer kennis wordt gedeeld tussen de leerkracht-onderzoekers in vergelijking met WOA.

De keuze voor wel of geen inhoudelijk thema stuurt veel binnen de werkplaats, zo ook de rol van de coördinator. De coördinator is voor de werkplaatsen cruciaal en kan ook als een succesfactor beschouwd worden voor het opzetten en het uitvoeren van de werkplaats. De rol van de coördinatoren binnen de werkplaats verschilt wel. De coördinatoren van WOU en WOA zijn meer gericht op het structureel verstevigen van het netwerk om de werkplaats heen, bijvoorbeeld met de gemeente, schoolbesturen en andere partijen. Zij nemen meer de rol van manager aan. Binnen POINT zijn de coördinatoren inhoudelijk sterk bij de werkplaats betrokken en gaan zij meer relaties aan met partners die aansluiten bij het inhoudelijke thema om zo de werkplaats verder inhoudelijk te ontwikkelen.

In onderstaande tabel staan voor- en nadelen beschreven van de keuze om wel of geen inhoudelijk thema te hanteren binnen de werkplaats.

	+	-
Inhoudelijk thema	Een inhoudelijk thema werkt als een verbindende factor: leerkracht-onderzoekers hebben allen een sterke motivatie om juist met dit thema aan de slag te gaan.	Voortzetting van de werkplaats met een ander thema vraagt om andere betrokkenen.
	Er is meer data rondom hetzelfde onderwerp. Dit leidt gemakkelijker tot transfereerbare kennis.	Kennis lijkt moeilijker in de school te verspreiden.
	Leerkracht-onderzoekers kunnen met elkaar kennis uitwisselen over het thema.	Er bestaat het risico dat de leerkracht-onderzoeker de expert op het thema wordt binnen de school.
Geen inhoudelijk thema	Er is meer ruimte om de onderzoeksvraag nauw aan te laten sluiten bij een probleemstelling op de school.	Minder massa m.b.t. onderzoeksuitkomsten.
	Onderzoek wordt breed gedragen binnen de school. De verspreiding van kennis binnen de school lijkt sneller te gaan in vergelijking met de werkplaatsen met een inhoudelijk thema.	Onderzoek resulteert veelal tot onderzoek dat zich richt op de context van de school.

DISCUSSIE

Het komende jaar willen wij meer zicht krijgen op de kennisdeling. Het onderzoek laat zien dat de werkplaatsen voor het behalen van de twee doelen professionalisering en schoolontwikkeling stappen hebben gezet. Om zicht te krijgen op het derde doel, transfereerbare kennis, vraagt dat om verder onderzoek naar de brede kennisdeling. Daarom zal in het vervolg van het monitoronderzoek niet alleen gekeken worden naar kennisdeling in de binnenkring (in de werkplaats), maar ook naar kennisdeling in de buitenkringen (zoals schoolbesturen) en landelijke kennisdeling.

Over het algemeen zijn alle betrokkenen trots en tevreden over wat zij in de eerst twee jaren hebben neergezet. Het laatste jaar van de pilot wordt benut voor kennisdeling en borging. Bij WOU wordt de werkplaats ook verder uitgebreid met nieuwe scholen die deel gaan nemen. Maar **wanneer zijn de doelstellingen behaald** en zijn betrokkenen en stakeholders tevreden over de behaalde resultaten? In het laatste jaar van het monitoronderzoek zullen we betrokkenen hier ook op bevragen.

Ons zicht op **(de kwaliteit van) de eindproducten** is beperkt. Het is voor ons onbekend wat de kwaliteit van de producenten is en voor wie de opbrengsten bruikbaar zijn. De huidige onderzoeksopzet biedt geen ruimte om dit te onderzoeken. Vervolgonderzoek specifiek naar de producten van de werkplaats is wenselijk om goed zicht te krijgen op de opbrengsten van de werkplaatsen onderwijsonderzoek.